

Nyfiken i en strut, öppna på locket så hoppar han ut

Två viktiga utredningar kring högskolepolitiken pågår för närvarande. Stiftelsen har läst delbetänkande från Styr- och resursutredningen (STRUT) och Internationaliseringsutredningen. Andan i båda utredningarna är att staten ska öppna på locket för att göra högskolorna mera dynamiska.

Grönt ljus

STRUT-utredningen står på stabil grund för akademisk frihet och nyfikenhet, samhällsansvar och idén om ett samlat statligt uppdrag för forskning och utbildning. I modellförslaget önskar jag att en kvalitetsspelare tillförs. Samtidigt som idén om utvecklingskontrakt är värdefull är det viktigt att gå vidare med att införa ett kvalitetssäkringssystem.

Angående internationalisering konstaterar utredningen att rörligheten är låg i Sverige. Lösningarna på det är att staten driver reformarbete så att flera utländska experter reser in och flera svenska studenter och forskare reser ut ur Sverige. Här krävs det att högskolan mera värderar utlandserfarenhet bland sina anställda och studenter.

Grönt ljus tänds även för att syftet med internationalisering är att nå en högre kvalitet i forskning och utbildning mer än ett mål i sig.

Gult ljus

Den intermediära instans som utredningen föreslår riskerar att skapa distans och osäkerhet i kommunikation och förhandling mellan departement och lärosätena. De data som processen kräver finns nog redan i systemet.

STRUT-utredningen passar så här långt på frågan om hur samverkan mellan lärosäte och samhället ska bedömas och styras. Jag argumenterar för att samverkan (tredje uppgiften från staten) och nyttiggörande (effekter av lärosätets tre uppgifter med verkanshöjd på samhället) spaltas upp. Samverkan är oftast en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för att åstadkomma genomslag. Genomslag ska här tolkas som konkret inflytande på samhället under överskådlig tid genom tillämpning av forskningsresultat för att nå sociala, ekonomiska, miljömässiga eller kulturella effekter. Genomslag utanför akademien angår därför spridning, förfining, kommersialisering, patentering, licensiering eller annan praktisk användning av forskningsresultat. Det ska finnas trovärdiga orsakssamband mellan forskning och nyttiggörande, för att använda det senare vid omfördelning av basanslag.

Stiftelsen har i sina yttranden till tidigare kvalitetsutredningar påtalat att peer-review-instrumentet inte är systemeffektivt, då de riskerar få låg transparens (jävsrisk), låg

reproducerbarhet, hög pris/prestanda-kvot och personresursbegränsning. Inom naturvetenskap, teknik och medicin presterar en indikatorbaserad modell för prestation faktiskt lika bra (1) och till en bråkdel av kostnaden. Peer-review lämpar sig bättre inom humaniora och samhällsvetenskap samt för forskningsbidrag eller tjänstetillsättning. Det behöver alltså utredas mer om kostnaderna för ett (omfattande) utvärderingssystem står i proportion till vinsterna, dvs gult ljus.

Rött ljus

Stopp och belägg; STRUT ger intrycket av att extern forskningsfinansiering skulle bära skuld till en upplevd svår situation hos högskolan med för litet fria pengar. För balans och sans behöver syftet och dygden med extern forskningsfinansiering lyftas fram och sedan problematisera även kring hur UoH bättre kan förhålla sig till det. Externa finansiärer behövs, menar stiftelsen, i överensstämmelse med politiken efter andra världskriget för att bl.a.:

- 1) Skapa kvalitet i forskningen genom öppen och transparent konkurrens
- 2) Möjliggöra multi- och transdisciplinär forskning och samarbeten mellan olika högskolor och andra samhällsaktörer
- 3) Introducera nya forskningsområden och strategiska program samt stöd till större infrastruktur.

I utredningen finns en öppning för att staten i framtiden ska omfördela från externa bidrag till basanslag. Det menar jag är en farlig väg att gå, då kvalitén i systemet riskerar sänkas. Det ter sig vidare osäkert att räkna med att staten ska fortsätta tillföra basanslag, i alla fall i samma höga takt som tidigare. Risken är snarare att dagens problem skalas upp i motsvarande takt. En lösning på dilemmat är att högskolan med sitt kollegium prioriterar hårdare och i dialog med finansiärerna söker optimera verkan av allas insatser.

Lars Hultman, vd

¹ HEFCE, UK, *The Metric Tide, Correlation Analysis of REF2014 Scores and Metrics*, 2015